

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Fingerroos, Outi

Title: Etnologinen katse : virkaanastujaisluento 3.12.2014

Year: 2015

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 2015

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Fingerroos, O. (2015). Etnologinen katse : virkaanastujaisluento 3.12.2014. *Elore*, 22(1).
<http://www.elore.fi/elore-12015-vol-22-mytologia-ja-runous/virkaanastujaisluento-outi-fingerroos/>

UUSIN NUMERO

LEHTIARKISTO

KIRJOITTAJAOHJEET

TOIMITUS 2018

ELORE

CFP

LATAA LENNÄKKI!

VIRKAANASTUJ AISLUENTO: OUTI FINGERROOS

Bloginen katse

Virkaanastujaisluento 3.12.2014

Outi Fingerroos

Suomalaisen ja vertailevan kansanelämän professuuri perustettiin Jyväskylän yliopistoon vuonna 1964. Ensimmäinen viranhaltijaksi tuli Asko Vilkuna. Oppiaineen alaisuudessa opetettiin ensivaiheessa sekä suomalaista ja vertailevaa kansatiedettä että suomalaista ja vertailevaa kansanrunouden tutkimusta.

Nimi etnologia otettiin käyttöön vuonna 1973. Samana vuotena kansanrunouden tutkimus eriytyi omaksi oppiainekokoneeksi ja oppiainevalikoima täydentyi kulttuuriantropologialla. Syntyi oppiainekokonaisuus, jossa on piirteitä suomalaisesta kansatieteestä, kansanrunouden tutkimuksesta ja antropologiasta. Lähtökohtana oli se, että kansanelämää tulee laajalti kulttuurin aineellinen ja aineeton puoli huomioiden. Tutkimusta saattoi tehdä yhtä hyvin lähellä, paikallisyhteisöissä ja ihmisten arjessa, kuin kaukana, Euroopan rajojen ulkopuolella.

Tällainen perinteisiä oppiainerajoja kyseenalaistava avarakatseisuus oli poikkeuksellista aikansa Suomessa – ja sille edelleen. Asetelmaan on kaikkina aikoina sisällytetty ulkoapäin asetettu väite, että jyväskyläläinen kansanelämän oppiaineena hahmoton ja tutkittavaksi käy melkein mikä vain. Turkulainen kansatieteen professori Ilmar Talven perinteisiä oppiainerajoja jo vuonna 1963, vieläpä omassa virkaanastujaisluennossaan. Talven mukaan kansankirjoitusta jo varhain, 1900-luvun alussa, kahteen päähaaraan, henkiseen ja aineelliseen eli suomalaiseen ja vertailevaan kansatieteeseen. Jakautuminen selkeärajaisiin oppiaineisiin oli Talven mielestä ”huomattava etu”, koska näiden ”olemassa. Hän kirjoitti:

Kansanomaisen, perinteellisen kulttuurin tutkimuksen ikä Suomessa on ollut myös omiaan vaikuttamaan alalle ei vain sikäli, että perinteellistä kulttuuria tutkiva tiede itse on maassamme jo perinteellinen, vaan myös siitä työnjako on sen alkua ajoilta saakka vakiintunut.

Se on siis kehittynyt itse työn ja tutkimuksen piiristä, tieteestämme sisältä käsin, jos näin voi sanoa, eikä ole hallinnollisten toimenpiteiden tulos. (Talve 1963, 5.)

Talve vertasi Suomea myös Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan. Läntisiin naapureihin verratessa perinteellisen kansan yliopistoissamme ilmeisen vahvaa, virkoja oli Suomessa huomattavasti enemmän. (Talve 1963, 4.) Ruotsia Talve koska siellä etnologian oppiaine kietoi sisäänsä kansankulttuurin aineelliset ja aineettomat ulottuvuudet. Suome ilmieselvästi kannattanut tuoda, sillä perinteellisen kansankulttuurin tutkimuksen oppiainejako oli vallitseva ”kok realiteetti”.

On kiinnostavaa, että Talve puhui perinteisistä oppiainerajoista juuri siihen aikaan, kun suomalaisen ja vertailevan Jyväskylässä prosessissa eli tehtävä vielä täyttämättä. Oli selvää, että suunnitelmat Jyväskylässä etenivät pohjois suomalaisen mallin mukaan. (Talve 1963, 8–9.)

En etnologian professorina juurruttamaan omille opiskelijoille sen ajatuksen ja tosiasian, että oppihistoriasta teetti ja erityisyys. Joka ei sitä tiedä ei läpäise peruskurssin tenttiä. Professori Asko Vilkuna kirjoitti osuvan kulttuurin tutkimuksen vaiheista vuonna 1978 kirjasessa *Kansallisten tieteiden ja kotiseudun tutkimuksesta* suorastaan otteen:

Tieteen harjoittaminen liittyy aikansa suuriin aatevirtauksiin, joten yksittäisen tieteenalan toimintaa, kehitystavoitteita on tutkittava tätä yleistä taustaa vasten. Kansallisten tieteiden asemaan ja tehtäviin ovat erityisesti kansakunnan ja valtion kokemat poliittiset vaiheet. Jos siis pohjoismaissa tieteen yleinen kehitys on kulkenut kansallisen tutkimuksen alalla maiden ja aikakausien välillä havaittavissa suuriakin eroja. (Vilkuna 1978, .

Asko Vilkuna tuli Jyväskylään Ruotsin Lundista, missä hän oli opiskellut modernia etnologiaa etenkin Sigurd Erix etnologien vaikutuksessa. Ruotsista lainautuikin jyväskyläläisille etnologeille tyypillinen ”enhets” –asenne, jossa ja henkisten ominaisuuksien tarkastelu sujuvasti rinta rinnan. Myös kytkös museoinstituutioon oli ilmeinen ja va Suomi tai Eurooppa on liian pieni paikka tutkijalle tallattavaksi, siksi oppiainepaletti täydentyi antropologialla.

Etnologia on kansallisten tieteiden perinnönjakaja

Etnologia on myös kansallinen, ja ennen kaikkea humanistinen tiede. Historian ja etnologian laitoksen jakaman löytyvät syvältä fennomaanisesta ajatusmaailmasta. Keski-Suomessa Jyväskylän kesäyliopisto ylläpiti humanistis ensimmäistä maailmansotaa. Kesää pidettiin hyvänä aikana vauhdittaa opintoja ja harjoittaa sivistyksellisiä pyrin kesäyliopistotoimikunnan jäsenenä oli Helsingin yliopiston suomalaisen ja vertailevan kansanrunoustutkimuksen puolestaan toimivat maan tunnetuimmat professorit, apulaisprofessorit ja dosentit. 1930-luvun (1930, 1932–33 kurssit kuin ”Sammon arvoitus”, ”Suomalais-kansalliset pyrkimykset viime vuosisadalla” ja ”Kuinka suomalainen Opiskelun ulkopuolella kesäyliopiston ylioppilaskunta järjesti heimolaisiltamia, joissa tutustuttiin unkarilaisiin, v sukulaiskieliä puhuviin opiskelijoihin. Matti Klinge onkin avarasti kirjoittanut, että ”Jyväskylässä oli Jyväskylän Ke tenttiopintoja ja kieliopiskelua. Siihen liittyi jalostavaa ja yleissivistävää, konsertteja ja ynnä muuta.”

1960-luvun puolivälissä – juuri silloin kun Suomalaisen ja vertailevan kansanelämän professuuri perustettiin – nopeuden johon yhteiskunnan oli äkkiseltään vaikea sopeutua. Elinkeinorakenne muuttui, maaseutu alkoi hiljenti nuoruus- ja aikuisiän. Osa muutti työn perässä Ruotsiin. Populaarikulttuuri jyräsi ja underground saavutti myös vierasta miestä –yhtye kohautti ”Jyväskylän skandaalikulttuuripäivillä” vuonna 1966 koko Suomea. Visuaalinen v kulttuuripiireissä, sillä sitä ei pidetty kovinkaan jalostavana ja yleissivistävänä.

Pidän tätä murroskautta erittäin hedelmällisenä maaperänä suomalaisen eli jyväskyläläisen etnologian synnylle. helppoa ja osoittelevaa todeta, että suomalaisen kansatieteen ja kansanrunouden tutkimuksen kenttä laajeni hit kansanrunousarkistosta populaarikulttuuriin. Jyväskyläläiset saivat tepastella kaupunkinsa kaduilla perinteisiä o Täällä tutkittiin sosiaalista rakennetta, innovaatioita, talonpoikauskulttuurin murrosta ja kaupungistumista alusta saatiin länsinaapurista.

Kaupungistuneiden yhteisöjen tutkiminen saattoi etnologit myös uudenlaisten metodologisten haasteiden äärell hämmennyksen valtaan, sillä vallitsevat käsitteet tuntuivat hatarilta modernin yhteiskunnan kulttuuriprosessien Veikko Anttila tilannetta arvioi. Tämä johti siihen, että etnologit ryhtyivät ”lainaamaan ja soveltamaan yhteiskunt käsitteistöä ja menetelmiä”. Veikko Anttila ei pitänyt tätä ollenkaan huonona asiana, mutta muistutti, että ”moni rikkaus” *vain*, jos se ei aiheuta ”hankaluuksia pitää oman tieteenalansa profiili terävänä.” (Anttila 1982, 9–10.) Its tarkastelutapa ei ole jyväskyläläisille etnologueille ollut koskaan erityinen ongelma – ulkopuolisille se sitä kenties

ologian kulta-aika

-luku oli jyväskyläläisen etnologian kultainen vuosikymmen. Bo Lönnqvist valittiin Asko Vilkun jälkeen et Päivikki Suojanen – nykyinen Antola – folkloristiikan professuuriin kaksi vuotta myöhemmin. Molemmat profe: puolisia tutkijoita, mutta myös kekseliäitä tieteen taidemaalareita. Jyväskylän yliopiston rehtori Aino Salline Lönnqvistiä löytöretkeilijäksi, joka oli aina kentällä. Lönnqvist itse on todennut, että etnologian ainutlaatuisuus p on etnologin pääkäsite ja kenttätyö tärkein metodi. Tähän näkemykseen etnologi ei voi olla yhtymättä.

Lönnqvist juurrutti jyväskylään myös ajatuksen *etnologisesta katseesta* – Ruotsissa nimittäin kirjoitettiin tähän a *etnologisk blick, seende och dubbelseende*. Lönnqvistillä itsellään oli poikkeuksellisen vahva näköaisti ja visuaal tärkeitä. Hänen etnologinen katseensa rekisteröi ennen kaikkea ihmiset kiinnostavina ja merkillisinä olentoina. T kriittisen katseen merkitystä hän painotti opiskelijoille. Mutta tärkeintä Lönnqvistille oli se, että syntyi idea. Hän huomaamatta kenttätöihin Jyväskylän keskustaan, jossa torikauppiat kasasivat kojujaan ja opiskelijat suorittiva vei henkilökuntansa Tuurin kyläkauppaan hieman virkistäytymään ja tutustutti minut – silloin vielä turkulaisen n suomalais–unkarilaisessa konferenssissa Budapestin parhaimpiin leivoksiin.

Päivikki Antola puolestaan herätti tutkijat kirjoittamaan kenttätyön aikaisista havainnoista pätevää etnografiaa – ilmestyivät teksteihinsä toimijoina. Antola myös osoitti, että humanistin objektiivisuus on ainakin etnologille ma refleksiivinen käänne tulivat tällöin Suomeen ja Jyväskylään. Vaikka kulttuurien tutkimuksessa on tapahtunut pal metodioppaita on ilmestynyt enemmän kuin niitä ehtii lukea, Antolan tarjoilemat näkökulmat ovat edelleen täysi Mielestäni aivan loistava on Antolan lanseeraama ilmaus *etnologin työkalupakista*, jonka tärkein väline on tutkija työkalupakin sisältöä ryhdyimme ensimmäisen vuoden opiskelijoiden kanssa johdantokurssilla heti syyskuun alu perusteella työkalupakkeihin ilmestyi ensimmäiseksi meisseli, yhdellä myös ruuvi.

Lopuksi

Mutta mikä on se keino, jolla kulttuuristen olioiden ja ilmiöiden sisäisen ilmeen saa esille ja piirtymään paperille etnologinen katse tähän maailmaan?

Etnologi Laura Aro lähetti minulle kesällä Facebookissa hauskan viestin: eräänlaisen testamentin ja terveiset heil Lauran luvalla sain esittää viestin juhluennolla.

Laura Aron facebook-viestin ja minua edeltäneiden etnologikollegojen pohdintojen pohjalta osaan selkeästi vastata 2010-luvun puolivälin Jyväskylässä:

Se on utelias, terävä ja valpas. Etnologi tutkii kulttuuria sen eri muodoissa, kulkee ympäriinsä ja luo rohkeita katseen kohde sitten lähellä tai kaukana, tässä tai utopiassa. Mikään ei ole etnologille liian ylevää, pyhää tai ihmisen, hänen elämänsä, arvonsa ja arvokkuutensa tässä maailmassa.

Lisäksi haluan tähdentää, että etnologian ainutlaatuisuus piilee kenttätöissä tarvittavan työkalupakin sisällä, etnologille eräänlainen pääkäsite ja kenttätö on tärkein menetelmä. Etnologi on aina se, joka luo katseen kohteita, ja katseella on aina rajat, jotka etnologi pyrkii tunnistamaan ja kirjoittamaan sanoiksi paperille.

Näistä aineksista etnologia siis muodostuu!

teet

Jyväskylän yliopiston Keski-Suomen muistiarkisto (KSMA). Etnologihaastattelut, toteutus Outi Fingerroos ja Kons

Anttila, Veikko 1982: *Jyväskylän Tourula. Pienyhteisötutkimus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aro, Laura 2005: Tieteen ja taiteen paloa. Haastateltavana professori emerita Päivikki Antola. – *Elore* 12(2).

< http://www.elore.fi/arkisto/2_05/aro2_05.pdf >

Suojanen, Päivikki 1997: Työkaluna tutkijan persoona. – A. Viljanen & M. Lahti (toim.), *Kaukaa haettua. Kirjoitukset* 149–157. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.

Salminen, Elina 2009: Etnologi, vastarannankiiski ja emeritusprofessori. Haastattelussa Bo Lönnqvist. – *Elore* 16(2).

< http://www.elore.fi/arkisto/2_09/haastattelu_salminen1_2_09.pdf >

Talve, Ilmar 1963: *Suomalainen kansatiede*. Turku: Turun yliopiston kansatieteen laitoksen julkaisut (14).

Vilkuna, Asko 1978: Suomalaisen kansankulttuurintutkimuksen vaiheita. – A. Vilkuna & V. Anttila, *Kansallisten tieteiden historiaa*, 1–26. Jyväskylä: opetusmoniste.

Outi Fingerroos on etnologian professori Jyväskylän yliopistossa ja toimii tällä hetkellä akatemitutkijana.

Elore (ISSN 1456–3010) on tiettävästi Suomen vanhin vapaan saatavuuden verkkolehti. Elore julkaisee Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

Logo: Jokke Saharinen

Taitto: Petja Kauppi, Tekstihuoltamo

Kielentarkastus (engl.): Tiina Mällo

Eloren sivuston kopioiminen on kielletty

ilman päätoimittajan ja Kansantietouden Tutkijain Seuran lupaa.

Viittaessa julkaisun teksteihin lähteenä

viitataan Elore ja viittaus tehdään

artikkelin URL-osoitteeseen.

Tätä julkaisua saa tulostaa ja valokopioida muuhun kuin yksityiseen käyttöön edellyttäen, että teoksen käytöstä vastaavalla organisaatiolla on voimassa valokopiointisopimus tekijänoikeusjärjestö Kopioston kanssa.